

Цагік ОГАНІСЯН

доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна,
кандидат юридичних наук

**УНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА МЕДІАТОРІВ В УКРАЇНІ:
ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Активний розвиток медіації як способу вирішення правових спорів, призвів до гострої необхідності прийняття закону про медіацію, який був розроблений представниками неурядових організацій. У 2021 році інститут медіації отримав правове регулювання на рівні закону. Цей довгоочікуваний крок розпочав новий етап розвитку альтернативного вирішення правових спорів в Україні та кардинально змінив попит на цю професію серед українських правників.

У сучасній правовій державі спори повинні вирішуватися насамперед відповідно до фундаментальних принципів права та у спосіб, який найбільше відповідає потребам сторін спору. У ході реалізації права на справедливий суд людина поновлює порушені права і свободи, при цьому держава повинна забезпечити не тільки ефективну систему правосуддя, але й належним чином забезпечений, доступний та широкий спектр методів вирішення правових спорів [1, с. 9]. Медіатора не слід ототожнювати з суддею. Медіатор не виступає у якості арбітра і не приймає жодних рішень у вирішенні правового спору, а лише сприяє пошуку компромісу. Проте, здатність врегульовувати правові спори вимагає від фахівця глибокого знання і розуміння фундаментальних принципів права та відповідного законодавства. Саме ця якість медіатора і дозволяє бути об'єктивним, неупередженим та нейтральним, а головне – не позбавити справедливості жодну зі сторін спору.

Існує думка, що психологічна або юридична освіта можуть не тільки не допомагати, а навіть заважати, тому що медіатору дуже важко уникнути безоціночного підходу щодо правильності прийнятого рішення з точки зору юриспруденції, тощо. І тому обов'язкові вимоги до особи, яка може бути медіатором, не повинні міститися в полі професійних вимог і стажу роботи. Медіатор повинен мати особистісні риси і навички, які відповідають «профілю медіатора», а саме: бути емоційно зрілою людиною, володіти навичками активного слухання, а також мати емпатію [2]. Отож, нейтральності та емпатичності медіатора інколи надається вищий пріоритет порівняно з кваліфікованістю та «Hard skills».

В Україні існує логічна конкуренція між вищими навчальними закладами та професійними неурядовими організаціями медіаторів як

суб'єктами підготовки та перепідготовки майбутніх медіаторів.

Переваги і недоліки кожного з цих суб'єктів обумовлені непослідовним розвитком інституту медіації в Україні, що відбувався понад 25 років без спеціального нормативно-правового акту. Так, ВНЗ не демонстрували мотивації у підготовці медіаторів через непевне правове врегулювання цієї професії, а громадські організації, що активно напрацьовували практику медіації в Україні, не володіли переконливим авторитетом як суб'єкти надання освітніх послуг.

Наразі найактивнішими у підготовці медіаторів залишаються ГО «Українська Академія Медіації», ГО «Асоціація Сімейних Медіаторів України», Центр медіації та альтернативного вирішення спорів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Центр досліджень медіації та діалогу Національного університету «Києво-Могилянська академія» та ін. Професійне навчання медіаторів здійснюють ряд організацій, серед яких ГО «Жіночі ініціативи» (м. Пирятин, Полтавська область), Інститут миру і порозуміння (м. Київ), Одеська обласна група медіації (м. Одеса), Подільський центр медіації (м. Вінниця), Український центр медіації при КМБШ (м. Київ), Центр права та посередництва (м. Харків), Школа медіації Академії адвокатури України (м. Київ), ГО «Ла-Страда Україна» (м. Київ) [3]. Організації медіаторів в усьому світі розробляють стандарти професійної підготовки медіаторів, кодекси етики медіаторів, правила проведення медіацій, дисциплінарні процедури, що застосовуються до медіаторів — членів організацій. Організації медіаторів здійснюють професійну підготовку та навчання медіаторів, їх сертифікацію і подальше підвищення кваліфікації. Висока конкуренція на ринку медіаційних послуг, коли у всіх країнах медіаторів більше, ніж бажаючих скористатися їх послугами, призвела до жорсткого відбору тренінгових та сертифікаційних програм, постійного підвищення якості підготовки медіаторів [4, с. 231]. Неурядові організації в Україні пропонують широкий спектр освітніх послуг у сфері медіації і фактично монополізують цю сферу.

Існує і скептичне ставлення до підготовки професійних медіаторів у вищих навчальних закладах. Так, на думку керівниці центру медіації Г. Єрьоменко, підготовка медіаторів, підвищення їх кваліфікації не може бути прерогативою вищих навчальних закладів. Тренінгові програми, в рамках яких проходять підготовку медіатори, спрямовані на відпрацювання навичок, а не надання знань про медіацію, що є головним завданням вищих навчальних закладів [5]. З цього питання наведемо узагальнення зарубіжного досвіду.

Австрії професійним медіатором може бути особа, яка досягла 28 років, має встановлену законом професійну кваліфікацію, заслуговує на довіру та уклала договір страхування цивільної відповідальності. В Албанії – яка має диплом про отримання університетської освіти, досягла 25 років, закінчила курси професійної підготовки, має ліцензію, зареєстрована в реєстрі

медіаторів і щодо неї відсутній обвинувальний вирок за вчинення умисного злочину. У Болгарії медіатором може бути будь-яка активна особа, яка не була засуджена за злочин та зарахована до Єдиного реєстру медіаторів [6, с. 27]. Зарубіжна практика підготовки медіаторів характеризується поліваріативним підходом до визначення суб'єктів підготовки медіаторів, а держава мінімально втручається у цей процес, за виключенням питання сертифікації медіаторів. Саморегулювання інституту медіації є гарантією його прозорого і демократичного розвитку в Україні.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про медіацію», підготовка медіаторів може здійснюватися будь-якими суб'єктами освітньої діяльності, тобто фізичними або юридичними особами. Підготовка медіаторів може бути базовою або спеціальною, відповідно до програми навчання.

Основні засади навчання базовим навичкам медіатора розроблені з метою окреслення мінімальних вимог до навчання медіаторів задля забезпечення належної якості надання ними послуг [7; 8] Громадською організацією «Національна асоціація медіаторів України» спільно з провідними організаціями медіаторів України. Їх якість і обґрунтованість не викликають сумнівів, але методичне забезпечення навчання базовим навичкам є рекомендаційним і враховується суб'єктами освітньої діяльності на власний розсуд.

Стандартизація навчання медіаторів в Україні є важливою, оскільки це надасть можливість забезпечити мінімальні вимоги щодо якості підготовки медіаторів в інтересах бенефіціарів. Контроль дотримання та забезпечення стандартів навчання медіаторів є можливим щодо вищих навчальних закладів і проблематичним щодо інститутів громадянського суспільства. Це пріоритезує саме університетські освітні програми для медіаторів.

У Стандарті вищої освіти України зі спеціальності 081 «Право» другого магістерського рівня вищої освіти від 17.08.2020 р., серед спеціальних компетентностей юриста, закріплено здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів (СК8). Цей нормативно-правовий акт покладає на вищі навчальні заклади, які готують фахівців у сфері права відповідні завдання та відповідальність щодо формування «Hard skills» з медіації. Отож, основну базову підготовку медіаторів слід передбачити у робочих навчальних планах бакалаврів спеціальності 081 «Право», а спеціальну підготовку – на спеціалізованих сертифікатних магістерських програмах.

Отже, механізм доступ до професії медіатора має бути аналогічним механізму отримання права на заняття адвокатською діяльністю. Слід застосовувати єдиний незалежний державний кваліфікаційний іспит медіатора на базі суб'єкта надання освітньої послуги, що має ліцензію. За результатом навчання та успішного складання іспиту, особа має отримати свідоцтво про право на заняття медіацією. Пропонується створити та використовувати єдиний державний реєстр сертифікованих медіаторів,

розпорядником якого будуть або територіальні органи юстиції, або єдина професійна організація, що об'єднуватиме усіх медіаторів України та визначатиме стандарти професії.

1. Мазаракі Н. А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2019. 42 с.

2. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL: <http://www.ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectyvy.pdf>.

3. Кулінченко О. С. Підготовка майбутніх педагогів до впровадження медіації. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки». 2018. № 6.

4. Кисельова Т. С. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації в зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. № 11-12. С. 225-235.

5. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL: <http://www.ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectyvy.pdf>.

6. Кармаза О. Інститут медіації: основні концепції розвитку. *Підприємство, господарство і право*. 2017. №2. С. 24-28.

7. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора / За заг. ред. К. Б. Наровської. Київ: Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с.

8. Наливайко Л.Р., Ільєнко Д.Ю., Ільєнко В.Ю. Інститут медіації як ефективний спосіб вирішення конфліктів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 29-32.

Вікторія ПИЛИПЕНКО

доцент кафедри

державно-правових дисциплін

Луганського державного університету

внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка,

м. Івано-Франківськ, Україна,

кандидат історичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІРАНІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Ісламська Республіка Іран, що постала як реорганізована клерикальна держава після революції 1979 року, являє собою своєрідний правовий гібрид, де намагаються взаємоузгоджуватися міжнародні правові норми, які носять у переважній більшості світський характер, з нормами шаріату.

Якщо у трудовому чи кримінальному законодавстві Ірану домінують традиції романо-германської правової системи, то галузь сімейного права повністю контролюється нормами мусульманського права, де в якості основного джерела виступає Коран та Суна. У зв'язку з цим питання дотримання прав людини та громадянина, особливо в його гендерному аспекті, постійно перебуває на порядку денному ООН та її спеціалізованих